

1.2.2 Základné pojmy

Účtovníctvo je najucelenejším ekonomickým informačným systémom, ktorý presne a spoľahlivo podáva ekonomické informácie o skutočnostiach, ktoré sú jeho predmetom. **Predmetom účtovníctva** je:

1. **účtovanie účtovných prípadov** o stave a pohybe majetku, stave a pohybe záväzkov, rozdiel majetku a záväzkov, o výnosoch, nákladoch, príjmoch, výdavkoch a o výsledku hospodárenia účtovnej jednotky,

2. **vykazovanie skutočností o účtovných prípadoch** (uvedených v bode 1) v účtovnej závierke.

Kto je účtovnou jednotkou? **Účtovnou jednotkou** sú:

a) všetky **právnické osoby**, ktoré majú sídlo na území Slovenskej republiky,

b) **zahraničné osoby** (právnické i fyzické), ak na území SR podnikajú alebo vykonávajú inú činnosť (napr. zahraničné nadácie),

c) **fyzické osoby**, ktoré **podnikajú** alebo **vykonávajú inú samostatnú zárobkovú** činnosť, ak preukazujú svoje výdavky vynaložené na dosiahnutie, zabezpečenie a udržanie príjmov na účely zistenia základu dane z príjmov, s výnimkou tých, ktoré vedú daňovú evidenciu podľa zákona o dani z príjmov.

Účtovníctvo sa vedie nepretržite od vzniku podniku, družstva alebo obchodnej spoločnosti až po zánik (zrušenie). V pravidelných intervaloch sa však sledujú skutočnosti, ktoré sú predmetom účtovníctva ako uceleného informačného systému. Jeden takýto interval sa nazýva **účtovné obdobie**. Účtovným obdobím je **kalendárny rok** alebo od 1. januára 2004 to môže byť aj **hospodársky rok**. Hospodárskym rokom je dvanásť po sebe idúcich mesiacov, ktoré netvoria kalendárny rok, napr. od 1. 5. 2016 do 30. 4. 2017. Kalendárny rok ako účtovné obdobie môžu uplatňovať všetky účtovné jednotky. Ak chce účtovná jednotka uplatniť hospodársky rok, musí to písomne oznámiť miestne príslušnému daňovému úradu, a to do 30 dní odo dňa jej vzniku, alebo ak už existovala, tak najmenej 15 dní pred zmenou účtovného obdobia. Hospodársky rok nemôžu uplatňovať účtovné jednotky, ktoré sú fyzickou osobou a účtovné jednotky verejnej správy (napr. rozpočtové a príspevkové organizácie, obce, vyššie územné celky).

Účtovníctvo možno v súlade so zákonom o účtovníctve viesť v **dvoch základných sústavách**, a to:

a) v sústave podvojného účtovníctva,

b) v sústave jednoduchého účtovníctva.

Podvojnú sústavu účtovníctva, resp. **podvojnú účtovníctvo**, môžu viesť všetky účtovné jednotky bez ohľadu na to, či ide o fyzické alebo právnické osoby.

Sústavu jednoduchého účtovníctva, resp. **jednoduché účtovníctvo**, nemôžu viesť všetky účtovné jednotky, ale len tie, ktorým to povoľuje zákon o účtovníctve (§ 9 ods. 2 zákona č. 431/2002 Z. z.). Jednoduchým účtovníctvom sa však budete zaoberať až vo 4. ročníku.

Každý konkrétny účtovný prípad, ktorý sa vyskytne v účtovnej jednotke, sa môže zaúčtovať len na základe **účtovného dokladu**. Napr. predaj tovaru na faktúru, príjem peňazí do pokladnice na základe príjmového pokladničného dokladu a pod.

Účtovné doklady, **účtovné zápisy** a **účtovné knihy** sa vedú **v slovenskom jazyku** a v peňažných jednotkách slovenskej meny, t. j. **v eurách** – €. Ak sa pohľadávky a záväzky, príp. devízové prostriedky a cenné papiere, evidujú v cudzej mene, prikazuje zákon o účtovníctve viesť ich **aj v týchto cudzích menách**.

V analytickej evidencii a v pomocných knihách sa môže účtovníctvo viesť okrem peňažných jednotiek aj v jednotkách množstva (napr. v kg, m, l a pod.).

Podrobnejšie o účtovných záznamoch, účtovných dokladoch, účtovných zápisoch a účtovných knihách sa dozviete v 3. a 4. tematickom celku.

Zhrnutie:

ÚJ $\begin{matrix} \rightarrow PO \\ \rightarrow ZO \end{matrix}$ $\rightarrow$ vedie účtovníctvo $\begin{matrix} \rightarrow JÚ \\ \rightarrow PÚ \end{matrix}$ $\rightarrow$ v €, príp. v CM $\rightarrow$ na základe ÚD $\rightarrow$ ÚZ $\rightarrow$
 $\rightarrow$ v ÚK $\rightarrow$ vždy za účtovné obdobie

Legenda:

ÚJ – účtovná jednotka	JÚ – jednoduché účtovníctvo	ÚD – účtovný doklad
FO – fyzická osoba	PÚ – podvojný účtovníctvo	ÚZ – účtovný zápis
PO – právnická osoba	CM – cudzia mena	ÚK – účtovná kniha
ZO – zahraničná osoba		

1.3 VÝZNAM A ÚLOHY ÚČTOVNÍCTVA

V každej účtovnej jednotke vzniká počas roka množstvo hospodárskych operácií, ktoré treba priebežne zaznamenať (nákup materiálu, predaj tovaru za hotovosť alebo na faktúru, výplata miezd zamestnancom, výber peňazí z bankového účtu a pod.). Všetky tie hospodárske operácie, ktoré sa evidujú (zaznamenávajú) v účtovníctve, sa nazývajú **účtovné prípady**.

Aby boli všetky účtovné prípady evidované v súlade so zákonom o účtovníctve a aby účtovníctvo podávalo verný a pravdivý obraz o majetku a záväzkoch a ostatných skutočnostiach, ktoré sú predmetom účtovníctva, musí účtovná jednotka rešpektovať základné **zásady pre vedenie účtovníctva**.

Účtovníctvo sa musí viesť:

a) **správne**, t. j. všetky účtovné prípady sa zaúčtujú v súlade so zákonom o účtovníctve a inými právnymi predpismi, ktoré sa ich týkajú;

b) **úplne**, t. j. musia byť zaúčtované všetky účtovné prípady daného účtovného obdobia. Nie je možné žiadny účtovný prípad vynechať a žiadny navyše doplniť. K úplnosti vedenia účtovníctva patrí aj povinnosť zostaviť individuálnu, prípadne konsolidovanú účtovnú závierku, podľa zákona vyhotoviť výročnú správu a zverejniť ich;

3 ZÁKLADY PODVOJNÉHO ÚČTOVNÍCTVA

v pohybe. Aby sme mohli správne vyriešiť jednotlivé hospodárske operácie, musíme si vedieť odpovedať na tieto otázky:

1. Ktorých súvahových položiek sa hospodárska operácia týka?
2. Ide o súvahové položky aktív alebo pasív?
3. Ako pôsobí daná hospodárska operácia na tieto položky – zvyšuje ich alebo ich znižuje?

Potom môžeme urobiť zmeny v príslušných súvahových položkách a zostaviť novú súvahu po každej hospodárskej operácii. Uvidíme, či platí zásada, že po každej súvahovej zmene bude súvahová rovnováha zachovaná.

1. HOSPODÁRSKA OPERÁCIA

Dňa 20. 4. 201. nakúpila účtovná jednotka na sklad materiál od dodávateľa za 10 000 €. Faktúra nebola zatiaľ uhradená.

Postupne si zodpovieme na tri základné otázky:

1. Keďže sme nakúpili materiál od dodávateľa, hospodárska operácia sa bude týkať týchto súvahových položiek:

- a) Materiál na sklade,
  - b) Dodávateľa.
2. a) Materiál na sklade je súvahová položka aktív.
b) Dodávateľa sú súvahovou položkou pasív.

3. Nákup nového materiálu bude znamenať:

- a) zvýšenie Materiálu na sklade (+A),
- b) zvýšenie záväzkov voči dodávateľom (+P).

Najskôr si túto zmenu môžeme naznačiť schematicky:

A	Súvaha po 1. hospodárskej operácii	P
Materiál na sklade	+ 10 000,-	Dodávateľa + 10 000,-

Súvaha po prvej hospodárskej operácii bude mať potom túto podobu:

A	Súvaha k 20. 4. 201.	P
Stavby	200 000,-	Základné imanie 290 000,-
Materiál na sklade	110 000,-	Zákonný rezervný fond 15 000,-
Pokladnica	4 000,-	Dodávateľa 105 000,-
Bankové účty	196 000,-	Krátkodobé bankové úvery 100 000,-
<u>SPOLU</u>	<u>510 000,-</u>	<u>SPOLU 510 000,-</u>

Ako vidíme, po prvej hospodárskej operácii sa súvahová rovnováha neporušila, len sa zvýšili peňažné sumy na oboch stranách súvahy o sumu 10 000 €.

Záver po prvej hospodárskej operácii:	A	Súvaha k ...	P
		+ A	+ P
		$\Sigma A = \Sigma P$	

2. HOSPODÁRSKA OPERÁCIA

Dňa 22. 4. 201. uhradza účtovná jednotka časť svojich záväzkov voči dodávateľom z bankového účtu v sume 55 000 €.

Postupujeme už známym spôsobom. Najskôr si zodpovieme na tri otázky:

1. Ak uhradíme záväzky voči dodávateľom z bankového účtu, potom sa hospodárska operácia týka týchto súvahových položiek:

- a) Bankové účty,
- b) Dodávatelia.

2. a) Bankové účty sú súvahovou položkou aktív.

b) Dodávatelia sú súvahovou položkou pasív.

3. a) Úhrada z bankového účtu bude znamenať zníženie stavu na súvahovej položke Bankové účty (–A).

b) Ak uhradíme časť záväzkov voči dodávateľom, o túto sumu sa nám záväzky na súvahovej položke Dodávatelia znížia (–P).

Schematické znázornenie:

A	Súvaha po 2. hospodárskej operácii	P
Bankové účty	– 55 000,–	Dodávatelia
	– 55 000,–	– 55 000,–

Súvaha po druhej hospodárskej operácii bude mať tieto súvahové položky:

A	Súvaha k 22. 4. 201.		P
Stavby	200 000,–	Základné imanie	290 000,–
Materiál na sklade	110 000,–	Zákonný rezervný fond	15 000,–
Pokladnica	4 000,–	Dodávatelia	50 000,–
Bankové účty	141 000,–	Krátkodobé bankové úvery	<u>100 000,–</u>
<u>SPOLU</u>	<u>455 000,–</u>	<u>SPOLU</u>	<u>455 000,–</u>

Záver po druhej hospodárskej operácii:

A	Súvaha k ...	P
	– A	– P
	$\Sigma A = \Sigma P$	

3. HOSPODÁRSKA OPERÁCIA

Dňa 24. 4. 201. účtovná jednotka urobila drobný nákup pomocného materiálu v hotovosti (z pokladnice) za 1 500 €. Materiál bol prevzatý priamo na sklad.

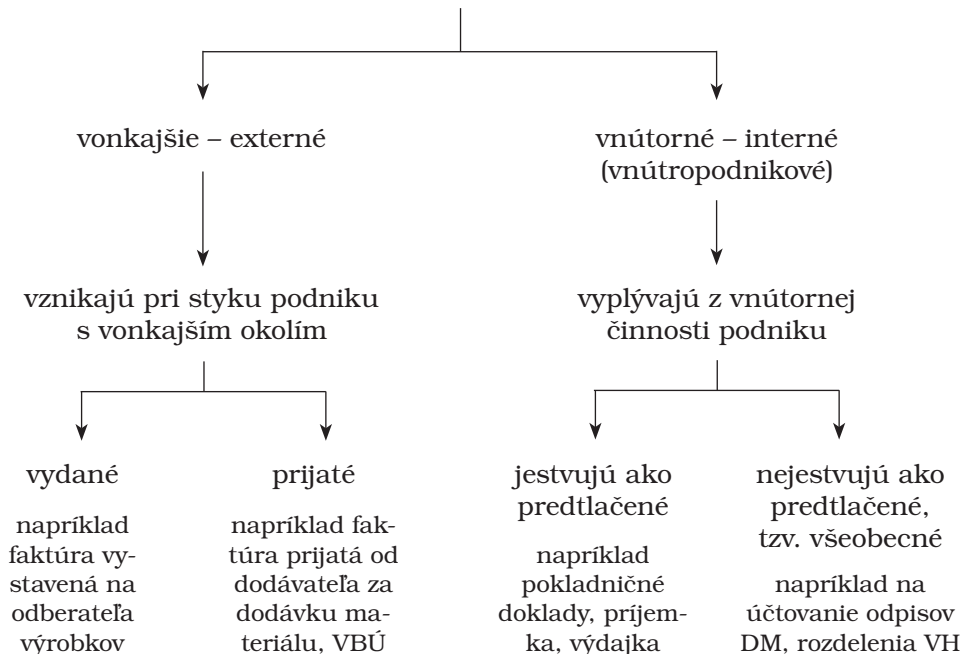
► Túto hospodársku operáciu riešte samostatne v pracovnej časti v úlohe 3/6.

4. HOSPODÁRSKA OPERÁCIA

Dňa 29. 4. 201. banka poskytla krátkodobý bankový úver vo výške 30 000 €, ktorý účtovná jednotka použila na úhradu časti svojich záväzkov voči dodávateľom.

► Túto hospodársku operáciu riešte opäť samostatne v pracovnej časti v úlohe 3/7.

Druhy účtovných dokladov podľa vecného obsahu

Zo schémy vidieť, že **vonkajšie** (externé) účtovné doklady vznikajú pri styku účtovnej jednotky s vonkajším okolím. Každý podnik si ich môže kúpiť ako predtlačený formulár, alebo si ich vytlača priamo z počítača. Najčastejšie sú to faktúry alebo doklady ich nahrádzajúce (napríklad dodací list). Osobitné postavenie v tejto skupine dokladov majú výpisy z bankového účtu podniku. Prostredníctvom bánk sa uskutočňuje bezhotovostný platobný styk. Výpis z účtu v banke je vždy dokladom o pohybe peňažných prostriedkov na bankovom účte každého podniku. Bez neho preto nikdy nemožno účtovať na účte s názvom Bankové účty.

Vnútorné (interné) účtovné doklady vyplývajú z vnútornej činnosti podniku a môžu byť dvojaké:

a) také, z ktorých názvu je zřejmé (presne určené), pre aký účtovný prípad sa vystavujú. Sem patria: pokladničné doklady (príjmové i výdavkové), príjemka, výdajka. Možno ich kúpiť ako predtlačený formulár, alebo si ich podnik tlačí priamo z počítača;

b) také, ktoré majú všeobecný tvar a podnik si ich obsah naplní podľa potreby. Na základe nich sa účtujú účtovné prípady, pre ktoré nie je osobitný druh dokladu, napr. odpisy dlhodobého majetku, rozdelenie výsledku hospodárenia, oprava chybných účtovných zápisov, uzavieranie účtovných kníh na konci účtovného obdobia, otváranie účtovných kníh na začiatku účtovného obdobia. Pre takéto doklady sa potom používa názov všeobecné (alebo interné) účtovné doklady.

V tejto učebnici budeme pre interný účtovný doklad používať skratku ID. Všeobecný interný účtovný doklad môže mať napríklad takýto tvar:

Podnik		INTERNÝ DOKLAD č.	
		Dátum:	
Účet	Text	€	
		MD	D
	Spolu		
Vyhotovil:		Schválil:	Zaučtoval:
			Dňa:

► Riešte úlohu 3/25 v pracovnej časti.

Podľa **počtu zachytených účtovných prípadov** sa účtovné doklady členia na **jednotlivé** a **zberné**.

Jednotlivé účtovné doklady slúžia na zaučtovanie jedného účtovného prípadu. Napríklad: faktúra od dodávateľa, príjmový pokladničný doklad, výdavkový pokladničný doklad.

Zberné účtovné doklady (označujú sa tiež ako súhrnné) vznikajú zhrnutím viacerých dokladov rovnakého typu do jedného zberného účtovného dokladu. Spájajú rovnaké hospodárske operácie tak, aby sa mohli zaučtovať jedným účtovným zápisom.

Zberný účtovný doklad sa môže vystavovať za každý deň alebo za dlhšie obdobie, najviac však za jeden kalendárny mesiac.

Príklad 3/21

Skladník, ktorý pracuje v sklade materiálu, vydáva denne pre štyroch majstrov rovnaký materiál (lepidlo) v rôznom množstve. Dňa 1. 4. 201. si vyzdvihli:

1. majster ..... 3 kg lepidla po 15 €
2. majster ..... 6 kg lepidla po 15 €
3. majster ..... 4 kg lepidla po 15 €
4. majster ..... 5 kg lepidla po 15 €

Pre každého z nich skladník vypíše výdajku materiálu, kde musí majster, okrem iného, podpísať prevzatie materiálu. Po ukončení pracovného času vystaví skladník zberný účtovný doklad, v ktorom uvedie spotrebu lepidla v peňažnom vyjadrení a spolu s výdajkami ho postúpi do učtárne na zaučtovanie. Účtovníčka zaučtuje jednou sumou v € spotrebu materiálu. Pôvodné výdajky materiálu sa stávajú **súčasťou zberného účtovného dokladu** a pripoja sa k nemu.

Zberný účtovný doklad v našom príklade môže mať napríklad takúto formu:

5.3 ÚČTOVANIE O POHLADÁVKACH A ZÁVÄZKACH

Pre účtovanie pohľadávok a záväzkov je v účtovej osnove pre podnikateľov vyhradená celá účtová trieda 3 – Zúčtovacie vzťahy. Účtujú sa v nej:

- pohľadávky a záväzky z obchodných vzťahov (odberatelia ↔ dodávatelia),
- pohľadávky a záväzky voči zamestnancom,
- pohľadávky a záväzky voči orgánom sociálneho poistenia a zdravotného poistenia,
- pohľadávky a záväzky vyplývajúce z daní,
- pohľadávky a záväzky voči spoločníkom a združeniu,
- očakávané pohľadávky a záväzky, ako aj rôzne iné pohľadávky a záväzky.

V ďalšom texte sa budeme zaoberať len pohľadávkami a záväzkami, ktoré súvisia s obchodnými vzťahmi medzi dodávateľmi a odberateľmi, základnými pohľadávkami a záväzkami voči zamestnancom a inštitúciami sociálneho poistenia a zdravotného poistenia.

5.3.1 Účtovanie o pohľadávkach voči odberateľom

Pohľadávky voči odberateľom vznikajú v súvislosti s realizovanými výkonmi účtovnej jednotky, t. j. s predajom vlastných výrobkov, tovarov a služieb. Účtujú sa na syntetickom účte 311 – Odberatelia, ktorý je účtom aktív, a preto má začiatočný zostatok a prírastky na strane Má dať, úbytky na strane Dať.

MD	311 – Odberatelia	D
ZS	.....	
+ vystavené faktúry za predaj výrobkov, tovarov a služieb (vznik pohľadávky)		– inkaso fakturovaných súm od odberateľov (zníženie pohľadávky)

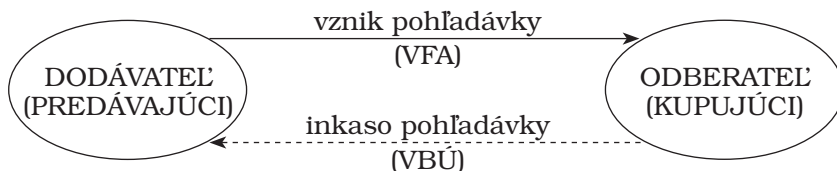
Účtovným dokladom pri vzniku pohľadávky voči odberateľovi je **vydaná – vystavená** (tzv. odberateľská) **faktúra** (skratka **VFA**), ktorú posiela účtovná jednotka pri predaji výrobkov, tovarov a služieb.

Vo faktúre sa uvádzajú tri sumy:

- cena výrobkov, tovarov alebo služieb bez dane z pridanej hodnoty,
- daň z pridanej hodnoty – DPH (20 %, resp. 10 %* z ceny bez dane),
- celková suma faktúry, t. j. súčet a) + b).

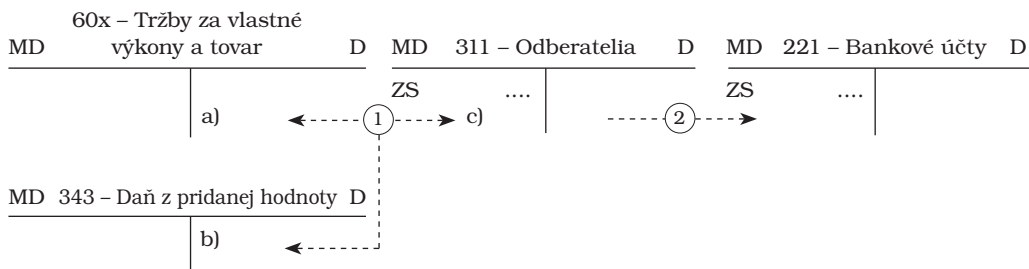
Ak odberateľ uhradí svoj dlh na náš bankový účet, naše pohľadávky voči nemu sa znižujú (ide o inkaso pohľadávky – príjem peňazí na bankový účet).

Vzťah predávajúceho podniku (predávajúci) k odberateľovi (kupujúci) možno z pohľadu dodávateľa znázorniť takto:

* V súčasnosti je sadzba DPH 20 % zo základu dane. Znížená sadzba 10 % je len na vybrané druhy tovarov, napr. chlieb, vajcia, syry, mlieko, mäso, ryby, tlačené knihy a hudobniny, farmaceutické výrobky a antibiotiká, detské plienky, pomôcky pre nevidiace osoby a iné tovary uvedené v zákone o DPH.

Schéma účtovania pohľadávky voči odberateľovi

Legenda:

1. VFA Predaj výrobkov (601), služieb (602) alebo tovaru (604) odberateľovi na faktúru:
  - a) cena výrobkov, služieb alebo tovaru,
  - b) DPH,
  - c) celková suma faktúry.
2. VBÚ Inkaso pohľadávky na bankový účet.

Príklad 5/5

Firma PEKAS, a. s., predala na faktúru tovar odberateľovi A v celkovej sume 119 €, z toho 19 % DPH. Odberateľ uhradil celú sumu faktúry v deň splatnosti.

P. č.	Doklad	Účtovný prípad	€	MD/D
1.	VFA	Faktúra za predaj tovaru		
		a) cena tovaru	100,-	- /604
		b) DPH 20 %	20,-	- /343
		c) suma faktúry	120,-	311/ -
2.	VBÚ	Inkaso pohľadávky od odberateľa	120,-	221/311

MD 604 – Tržby za tovar D	MD 311 – Odberatelia D	MD 221 – Bankové účty D
1a) 100,-	ZS ..... 1c) 120,-	2. 120,-
ZS	2. 120,-	ZS .....
343 – Daň MD z pridanej hodnoty D	1b) 20,-	2. 120,-

5.3.2 Účtovanie o záväzkoch voči dodávateľom

Záväzky voči dodávateľom vznikajú v súvislosti s nákupom materiálu, tovaru, energie alebo služieb, dlhodobého majetku a iných materiálnych a nemateriálnych dodávok. Účtujú sa na syntetickom účte 321 – Dodávatelia, ktorý je účtom pasív, a preto má začiatkový stav a prírastky na strane Daľ, úbytky na strane Má dať.

Na konci účtovného obdobia sa konečné stavy výnosových účtov prevedú zo strany Má dať na stranu Dal účtu 710 – Účet ziskov a strát:

MD	710 – Účet ziskov a strát	D	MD	601 – Tržby za vlastné výrobky	D
		←	KS	+	
		←	MD	613 – Zmena stavu výrobkov	D
			KS	+	
		←	MD	621 – Aktivácia materiálu a tovaru	D
			KS	+	
		←	MD	662 – Úroky	D
			KS	+	

► Riešte úlohy 5/36 a 5/37 v pracovnej časti.

5.7 ZISŤOVANIE A ÚČTOVANIE VÝSLEDKU HOSPODÁRENIA

Ako sme už uviedli, **predmetom účtovníctva** je okrem sledovania stavu a pohybu majetku a záväzkov, rozdielu majetku a záväzkov, nákladov a výnosov, príjmov a výdavkov **aj zisťovanie a účtovanie výsledku hospodárenia**.

Výsledok hospodárenia (VH) účtovnej jednotky zistíme, ak porovnáme celkové výnosy s celkovými nákladmi. Výsledok hospodárenia za podnik ako celok vypočítame, ak od celkových výnosov odpočítame celkové náklady.

$$\text{VÝNOSY} - \text{NÁKLADY} = \text{VH} \begin{cases} \rightarrow \text{ak } V > N \Rightarrow \text{ZISK (+)} \\ \rightarrow \text{ak } V < N \Rightarrow \text{STRATA (-)} \end{cases}$$

Pri vyčíslovaní výsledku hospodárenia sa pritom vychádza z členenia nákladov a výnosov podľa jednotlivých oblastí činností. Potom aj **výsledok hospodárenia** budeme zisťovať **v členení na:**

- VH z hospodárskej činnosti
  - VH z finančnej činnosti
- celkový VH účtovnej jednotky

Najskôr sa vypočíta výsledok hospodárenia pred zdanením daňou z príjmov. Tento sa v súlade so zákonom o dani z príjmov upravuje (mimo systému účtovníctva) na základ dane prostredníctvom odpočítateľných a pripočítateľných položiek, o ktorých sa budete podrobne učiť vo vyššom ročníku.

Postup vyčísľovania výsledku hospodárenia pred zdanením a po zdanení daňou z príjmov (DzP) je uvedený v nasledujúcej schéme:

výnosy z hosp. činnosti – náklady na hosp. činnosť	finančné výnosy – finančné náklady	
VH z hosp. činnosti pred zdanením daňou z príjmov	VH z finančnej činnosti pred zdanením daňou z príjmov	= celkový VH pred zdanením daňou z príjmov – splatná daň z príjmov
	+	= celkový VH po zdanení daňou z príjmov
		↓
		ÚČTOVNÝ ZISK (ÚČTOVNÁ STRATA)

Je zrejmé, že účtovná jednotka môže v niektorej oblasti dosiahnuť zisk, v inej stratu. Celkový výsledok hospodárenia je vždy ich súčtom. Niekedy sa v praxi používa na označenie účtovného zisku pojem použiteľný zisk (čistý zisk, disponibilný zisk).

Podľa platnej metodiky účtovníctva sa jednotlivé časti VH i celkový VH účtovnej jednotky prvotne zisťujú k poslednému dňu účtovného obdobia na účte 710 – Účet ziskov a strát, a to porovnaním súhrnov konečných stavov účtov výnosov a účtov nákladov.

Metodickú podstatu výpočtu VH na účte 710 – Účet ziskov a strát a jeho zaúčtovanie na účte 702 – Konečný účet súvahový si možno znázorniť takto:

